

Nutid. De geologiske Forhold er behandlet af Statsgeolog Axel Jessen og Prof. O. B. Bøggild, Plantevæksten af Prof. C. H. Ostenfeld. Om Fortidsminder, Herregaarde og Kirker fortæller Hans Kjær og Chr. Axel Jensen. For Købstædernes Historie og nutidige Forhold gør Hugo Matthiessen og Henning Kiørboe Rede. De ret kortfattede Sognebeskrivelser skyldes hovedsagelig Arkivsekretær S. Nygaard.

»Danmark, Land og Folk« bør næppe opfattes som en Konkurrent til Standardværket Traps Danmark, som det paa ingen Maade kan erstatte. Den, der søger grundige og indgaaende topografiske Oplysninger om en dansk Egn, maa nu som før gaa til Trap. Det foreliggende nye Værk har dog sin fulde Berettigelse; det indeholder en smuk Samling af naturvidenskabelige og kulturhistoriske Skildringer, fyldige og læselige. Selve Fremkomsten af et saadant nyt Værk er et af de Tegn, der viser, at Interessen for og Kærligheden til Land og Hjemstavn er i Vækst. Forlaget har udstyret Værket med en overdaadig Rigdom af Tekstbilleder, Plancher og Kort.

Gudmund Hatt.

De Geografiska Upptäckternas Historie. Sydamerika. Kampen om Guld och Silver 1498-1600, av Erland Nordenskiöld, Uppsala. J. A. Lindblads Förlag, 1919.

Den bekendte svenske Forskningsrejsende, Dr. phil. Erland Nordenskiöld, hvem vi kan takke for mange udmærkede Publikationer fra hans Rejser imellem Sydamerikas Indianerstammer i Peru og Bolivia, har i ovennævnte Værk beriget den historisk-geografiske Literatur med en højst interessant Beretning om de spanske Conquistadorers Opdagelser, Rejser og Plyndringer i Sydamerika i Aarene fra 1498-1600. Uden at komme ind paa Detaillerne i de enkelte Afsnit, der hver for sig omhandler Spaniernes Togter til de forskellige Landsdele, skal det fremhæves, at Bogen som Helhed giver en vel funderet Oversigt over det paa en vis Maade gigantiske Forskerarbejde, der i Sydamerika udfoldedes af Spanierne. De var nemlig kun paa en vis Maade Forskningsrejser, for saa vidt som næsten hele Sydamerika blev kendt for Datiden, skønt oftest igennem farvede og fantastiske Beretninger, men det var paa ingen Maade ideelt anlagte Ekspeditioner, der gik ud paa at berige Europas eller Spaniens Kend-

skab til Jorden, men i det store og hele Togter, der gik ud for at samle Guld og Sølv og berige sig paa enhver Maade, og de stiller her som saa mange andre Steder paa Jorden Evropæerne, de kristne Evropæere, i et sørgeligt Lys. Ganske vist maa man erindre, at Opdagelserne foregik i det 15. og 16. Aarh., men selv med dette Faktum for Øje rystes man over de Grusomheder, som blev begaaet bl. a. ved Erobringen af Inkariget og udelukkende for at tilfredsstille den vanvittige Tørst efter Guld, som til alle Tider har grebet og endnu griber Menneskene. Nu maa man ogsaa erindre sig, at de Hundreder af Æventyrere, der udgik paa saadanne Togter, ikke var af den bedste Sort, tværtimod. Ogsaa andre end Spanierne deltog i Datidens Togter til Sydamerika, for det første Portugiserne og tillige Tyskerne, der for frem paa ganske samme Vis som de spanske Conquistadorer. Hines Rejser var dog forsvindende i Forhold til Spanierne, der trods alle Farer, Sult og Nød, omsejlede og gennemstregede det mæglige Kontinent i en saadan Maalestok, at hvis de havde efterladt sig et geografisk Resultat i Forhold hertil, vilde vor Kendskab til Sydamerika have staaet paa en betydelig Højde allerede for Aarhundreder siden.

Med det geografiske Arbejde og Beretninger fra Rejserne var det imidlertid smaa bevendt. Mange af Lederne kunde ikke engang skrive deres egne Navne; men Munkene, der med Korset fulgte i Conquistadorernes Tog, kan vi takke for adskillige Beretninger om de Spanskes Færd. Man forbavses over, at Conquistadorerne ofte var gamle Folk, saaledes var den berygtede Pizarro 55 Aar og andre henved 70 Aar. De spanske Ekspeditioner tiltog efterhaanden i Antal, og i Slutningen af den spanske Erobringstid fulgte mange af Spaniens fornemme Adel med Kvinder og Børn med paa Rejserne i Haab om Guld og Ære, Statholder- og Guvernørposter og Erobring for den spanske Krone.

Enkelte af Conquistadorerne kan man ikke frakende en vis Humanitet overfor Indianerne og ærlig Vilje til at gaa frem ad fredelig Vej, ligesom ogsaa enkelte gjorde Forsøg paa virkelig Udforskning; men den ulidelige Tørst efter Guld smittede selv de bedste. Det er en overordentlig interessant Tid, Forfatteren opruller for os, særlig mærkelig er Inkatiden og særlig sørgelig Inkakulturens Undergang. Til Inkterne knytter sig mest Indtrykkene af Guld og Rigdom, og det synes, at blandt alle Indianere i Sydamerika har der hersket mere eller mindre vage

fantastiske Forestillinger om dette mærkelige Kulturrige. Om dette giver Værket en udmærket Forestilling. Skønt til Tider kortfattet, giver Forfatteren Beretning om alle de væsentlige Rejser og deres Ruter paa den Tid i Sydamerika: om Venezuela, Ecuador, Peru, Chile og Brasilien, om det fantastiske berømte El Dorado.

De mærkelige Beretninger, som Spanierne fremkom med om Hæere af Amazoner, ja endog om hele afsluttede Samfund af Kvinder, der ikke taalte Mænd i deres Nærhed til daglig Brug, men dog nu og da forskaffede sig saadanne for at opretholde Samfundene, synes ikke at være særlig paalidelige; men paa den anden Side kæmpede Kvinderne mange Steder sammen med Mændene for at afkaste det spanske Aag, hvilket dog i sin Helhed ikke lykkedes. Paa en Afbildning af Martyrs Kort fra 1534 ses det lidet man, efter Ruiz og Pizarros Opdagelser af Inkariget nordligste Del, kendte af Sydamerika, der jo endnu langt fra er udforsket eller kendt. Det var særlig Guld, Spanierne søgte og i anden Række Sølv og Smaragder. Meget eller maaske det meste af det Guld, Spanierne sendte hjem, fik de i Form af Skaale, Kar, Gudebilleder, Tempeludsmykning etc. Heraf blev det meste desværre straks smeltet, saaledes at Efterverdenen kun kan glæde sig over faa Genstande, der er bevaret i Original fra Inkatiden. En Del findes dog, og heraf giver Bogen ogsaa interessante Afbildninger.

Værket er ypperligt illustreret bl. a. med Billeder af disse interessante Personligheder, der gjorde Sydamerika spansk. Det er let læseligt, og som man ser i Literaturlisten bygget paa førstehaands Kilder, foruden paa Forfatterens personlige mangeaarige Kendskab til særlig Inkaernes Region, om hvis Udstrækning et vedføjte Kort giver os Oplysning. Det er et Værk, der bør faa Indgang i vide Kredse.

Ole Olufsen.

Island. Land og Folk af Th. Thoroddsen, Prof. Dr. phil. Oversat efter den islandske Originals 3. Udgave af Bjørg Bløndal, H. Aschehoug & Comp., Kjøbenhavn 1919.

I dette Værk, der tidligere kun har været publiceret paa islandsk, giver den bekendte Islandsforsker

i sammentrængt Form en udmærket Oversigt over hvad, der i videste Forstand henhører under et Lands Geografi. Saaledes skal nævnes Landsbeskrivelsen med Kyster, Lavlandet, Jøkler, Lavamarker, Vulkaner, Geysere, Mineralkilder, Svovlminer, Floder og Søer. Ligeledes gives Oplysning om Jordbundens Beskaffenhed, om Klimaet, Agerbruget, Mineralriget etc. Havet med dets rige Fiskebestand og hydrografiske Forhold. Befolkningen, dens Næringsveje, Handel, Samfærdsel, Oplysning, Religion, Læge- og Sundhedsvæsen har deres særlige Afsnit. Forfatteren, der vel for Tiden er den bedste Kender af sit eget Fædreland, bruger i sit Værk ikke mange overflødige Ord, derimod er den 176 Oktavsider store Bog spækket med en saa betydelig Samling positive Oplysninger, at den vil strække til for mange som Haandbog over Saga-Øen.

Bogen faar sin særlige Værdi derved, at Forfatteren i sin Tid har foretaget mangeaarige udstrakte Forskningsrejser paa Øen, hvis Forhold han altsaa er i Stand til at bedømme efter Selvsyn. Det er saaledes ganske interessant at se en Udtalelse af Forfatteren i Afsnittet om Stenriget. Af og til er der fremkommet i Dagspressen Meddelelser om værdifulde Fund af Metaller paa Island. Forfatteren skriver: »Der findes kun faa Metaller paa Island. Og selv om der var en lille Smule, vilde det næppe betale sig at udvinde dem. Baade i Basalt, Lava- og Tuffdannelser findes der en Del Jærn — sine Steder endda saa meget, at det indvirker paa Kompassets Magnetnaal; men det er saa vanskeligt at udvinde dette Jærn, og Landet er saa fattigt paa Brændsel, at det vil næppe nogensinde være muligt, at udenlandsk Jærn ikke blev billigere end det islandske«. Af Interesse er den islandske Dobbeltspath, der er den rene eksisterende.

Skulde man ellers fremhæve enkelte Afsnit i Bogen fremfor andre, burde det maaske være dem om Lavamarker, Vulkaner, Geysere og Svovlkilder, der jo er overordentlig karakteristiske for Island, og som har været særlig Genstand for Forfatterens Undersøgelser; men iøvrigt er Værket en udmærket Haandbog for Geografer, Forretningsfolk og Rejsende paa Øen, idet det giver et godt Indblik i alle Forhold.

Ole Olufsen.